

технологій. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. праць / С.Д. Цвілик (голова) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. Вип. 4. С. 121-124.

11. Шимкова І.В., Нікітіна І.І., Рахманов А.А. Використання цифрових технологій та 3D-моделювання у навчанні деревообробки як елемент STEAM-освіти. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць / О.В. Марущак (голова) та [ін.]. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2024. Вип. 7. С. 217-220.

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-4.39>

Земенко А. А.
м. Полтава, Україна
andrewzemenko@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 5–9 КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У тезах теоретично обґрунтовуються методологічні підходи до формування в учнів 5–9 класів екологічної компетентності у процесі навчання технологій. Доведено, що використання компетентнісного, діяльнісного, інтегративного та проєктно-технологічного методологічних підходів обумовлює застосування інноваційних педагогічних технологій, надає практико-орієнтованої спрямованості навчання та сприяє створенню в ЗЗСО екологічно орієнтованого освітнього простору.

Ключові слова: методологія, формування, екологічна компетентність, учні, урок технологій.

Abstract. The theses theoretically substantiate methodological approaches to the formation of environmental competence in students of grades 5–9 in the process of learning technologies. It has been proven that the use of competency-based, activity-based, integrative, and project-technological methodological approaches necessitates the use of innovative pedagogical technologies, provides a practice-oriented focus on learning, and contributes to the creation of an environmentally oriented educational space in educational institutions.

Keywords: methodology, formation, ecological competence, students, technology lesson.

Розвиток сучасного суспільства відбувається в умовах загострення проблем екології, що актуалізує сформованість відповідальної екологічної поведінки громадян України. Екологічна освіта, у цьому контексті, як важлива складова загальної освіти і культури людини, спрямовується на формування однієї з ключових компетентностей – екологічної компетентності учнів Нової української школи [3].

Державним стандартом базової середньої освіти задекларовано, що екологічна компетентність включає усвідомлення взаємозв'язку між станом довкілля та діяльністю людини, здатної до прийняття екологічно доцільних рішень та відповідального ставлення до ресурсів природи [1]. Вивчення шкільного

предмету «Технології», пов'язаного з використанням конструкційних матеріалів технологічних процесів та природних ресурсів, актуалізує формування цієї важливої особистісної якості в учнів 5–9 класів.

Уроки технологій в ЗЗСО передбачають виготовлення учнями виробів у процесі проектно-технологічної діяльності і, тому, мають великі потенційні можливості для усвідомлення учнями наслідків виконуваних ними технологій обробки конструкційних матеріалів для довкілля, що дієво сприяє формуванню екологічної компетентності [6].

Понятійний конструкт «екологічна компетентність учнів» розглядається в численних наукових розвідках зарубіжних та вітчизняних науковців як інтегративна особистісна характеристика, що складається зі знань, умінь, ціннісних ставлень і практичних дій, спрямованих на збереження довкілля [2; 4; 7]. Сучасні дослідження доводять, що екологічна освіта має спрямовуватися на формування у здобувачів освіти системного мислення та виховання відповідального ставлення до ресурсів природи.

Інтеграція екологічної освіти у зміст технологічної освітньої галузі дає змогу формувати в учнів раціональні навички природокористування. Сучасні наукові розвідки М. Горват, О. Коберника, А. Могіш, Г. Пустовіта, переконливо доводять ефективність використання у процесі формування в учнів екологічної компетентності STEM-підходу, проектно-технологічної діяльності та проблемної організації навчання технологій [5].

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування методологічних підходів до формування в учнів 5–9 класів екологічної компетентності у процесі навчання технологій. Розуміючи екологічну компетентність як складну інтегративну характеристику особистості учня, яка включає систему набутих знань та досвіду взаємодії з природою, прояви ціннісних ставлень до неї та здатність до екологічно відповідальної діяльності у довкіллі, ми виділяємо в структурі цієї компетентності такі складові компоненти:

- ціннісно-мотиваційний, який визначає ставлення та спрямованість особистості учня на об'єкти природи;
- когнітивний, що характеризує знання учнів з проблем екології та шляхів їхнього вирішення;
- діяльнісний визначає зміст практичної природоохоронної діяльності учнів та збереження довкілля.

Формування в учнів 5–9 класів на уроках технологій зазначених складових екологічної компетентності нами обґрунтовується на засадах компетентнісного, діяльнісного, проектно-технологічного та інтегративного методологічних підходів.

Компетентнісний методологічний підхід визначає спрямованість навчання технологій на формування готовності учнів до застосування набутих знань із природоохоронної діяльності у актуальних ситуаціях їхньої життєдіяльності. Для цього на уроках технологій під час проектування та виготовлення виробів учні мають навчитися раціональному та відповідальному використанню конструкційних матеріалів і ресурсів.

Діяльнісний методологічний підхід передбачає участь учнів на уроках технологій у практичній діяльності з розв'язування техніко-технологічних задач із виготовлення спроектованих виробів, що ефективно сприяє усвідомленню ними важливості екологічно-відповідального використання конструкційних матеріалів і природних ресурсів.

Інтегративний методологічний підхід передбачає поєднання екологічної тематики навчання на уроках технологій із іншими шкільними предметами,

сприяючи формуванню цілісного уявлення про взаємозв'язок і взаємовплив техніко-технологічних і природних процесів.

Проектно-технологічний методологічний підхід є дієвим засобом формування екологічної компетентності учнів 5–9 класів на уроках технологій шляхом проектування та виготовлення безпечних з екологічної точки зору виробів, використовуючи вторинно конструкційні матеріали та мінімізуючи обсяги відходів, що підлягають утилізації. Підвищуючи мотивацію учнів до навчання технологій, сприятливе освітнє середовище проектно-технологічної методології забезпечує ефективне формування екологічно-відповідальної поведінки, стимулює самостійність та творче екологічне мислення.

Отже, завдання формування ціннісно-мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів екологічної компетентності учнів 5–9 класів на уроках технологій доцільно розв'язувати на засадах компетентнісного, діяльнісного, інтегративного та проектно-технологічного методологічних підходів, якими визначається використання інноваційних педагогічних технологій, практико-орієнтована спрямованість навчання та створення в ЗЗСО екологічно орієнтованого освітнього простору. Серед перспективних напрямів подальших досліджень вбачаємо обґрунтування педагогічних моделей входження екологічного змісту навчання у зміст технологічної освітньої галузі.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 03.02.2026).
2. Могіш А. В., Горват М. В. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи засобами краєзнавчої роботи. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, 23–24 жовтня 2025 р., Мукачево / Ред. кол.: Л. І. Капітан (гол. ред.) та ін. Ужгород – Мукачево : РІК-У, 2025. С. 197–199.*
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf> (дата звернення: 12.02.2026).
4. Пустовіт Г. П. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи у процесі краєзнавчої роботи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 4 (86). С. 107–116.
5. Теорія і методика навчання технологій : навчальний посібник для здобувачів освіти ступеня молодший бакалавр та бакалавр за спеціальністю А4 Середня освіта (за спеціальностями) / І. П. Андрощук, І. В. Андрощук, В. В. Бербец, Т. М. Бербец та ін. / за заг. ред. О. М. Коберника. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2025. 692 с.
6. Marc J. de Vries. Handbook of Technology Education (Springer International Handbooks of Education). Springer, 2018. 972 p.
7. Wiek A., Keeler L., Redman C. Key competencies in sustainability: A reference framework for academic program development. *Sustainability Science*. 2011. № 6(2). P. 203–218.